

00

9949

Qu



49 1139.
DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS

De
DELIRIO
IN GENERE,

Quam
Consensu & Auctoritate
Inclytæ Facultatis Medicæ Salanæ,

SUB PRÆSIDIO
DN. RUDOLFI VVILHELMI
KRAUSII,

Phil. & Med. Doct. Chimix & Praxeos Prof. Publ. suæque Fa-
cultatis Senioris gravissimi, Colleg. nat. Curios.
Assessoris spectatissimi,

Domini Patroni, Præceptoris ac Promotoris
sui perpetuo cultu venerandi,

PRO LICENTIA

Summos in arte Medicâ honores, insignia atque Privilegia Docto-
ralia MORE MAJORUM legitimè adipiscendi,
publica disquisitioni subjiciet

JOHANNES CHILIANUS CUMMIUS,

Hannoveranus,

IN AUDITORIO MAJORI,

Ad diem Julii An. MDC LXX XVI.

Horis ante & pomeridianis,

JEN Æ, LITERIS KREBSIANIS.

1190.

Reverendissimo atque Excellentissimo

DOMINO

DN. GERHARDO,

Liberi Imperialis Coenobii Luccensis

ABBATI eminentissimo

Ecclesiarum Evangelicarum

per Ducatus, Calenbergicum, Grubenhagensem ac

Göttingensem DIRECTORI,

ut & Senatus Ecclesiastici

CONSILIARIO,

supremo,

Domino suo ac Patrono aeternum devenerando,

DISSERTATIONEM HANC INAUGURALEM

humillimè

Dicat, Dedicat ac sacram esse vult

JOH. CHILIANUS CUMMIUS.





Σὺν Θεῷ καὶ παλάμῃ!

PROOEMIUM.

Lnter alia cum quibus corpus huma-
num comparari consuevit, non ine-
ptum illud est, quando cum horologiis
comparatur. Apparent in his innu-
meræ partes, ac rotæ; motus harum
observatur diversissimus: aliæ enim serius, aliæ ocius,
aliæ plane non moventur, & tamen omnes ad unum
finem tendunt, eumque assequuntur, quamdiu sta-
tus omnium partium est integer: quando vero
vel minima rotula deperditur, machinam videmus
statim in motu suo vel depravari, vel planè sisti. Idem
occurrit in homine; videmus & hîc innumeras va-
riarum formarum ac materiarum partes, observa-
mus & hîc alias quietas, alias parùm, alias magis
mobiles, ita ut impossibile dicas, has inter se conspi-
rare, vel aliquo modo convenire, & nihilominus
cernimus effectum exinde perfectissimum, sanita-
tem nempe. Et hoc procedit, quamdiu omnia be-

A 2

ne se

4.

ne se habent ; quamprimum vero partis alicujus fit
 latio , presso pede sequuntur noxæ plurimæ , eoq;
 graviores , quo pars affecta est nobilior , ejusq; stru-
 ctura subtilior , ubi præ aliis maximè in considera-
 tionem venit cerebrum , pars corporis inter nobi-
 lissimas non ultima. Hæc enim si benè constituta
 est ac vegeta , efficit , ut habitare possit mens sana
 in corpore sano ; è contra , quamprimum hîc
 aliqua fit afflictio , sive ab externâ , sive internâ inju-
 riâ , è vestigio mens ægrotare incipit , ac producuntur
 variorum generum deliria. De quibus generaliter
 in sequentibus agere , idq; secundum hypothesein
Democriti deducere , cum Deo constitutum est.
 Statim autem

§. I.



Missis aliis ambagibus apponemus DEFINITIO-
 NEM realem DELIRII IN GENERE, nempe quod sit
*Depravatio phantasia à spiritibus modò depressis,
 modò exaltatis dependens.*

§. 2.

Per depravationem phantasiæ intelligimus , quando
 imagines & objecta non uti debebant offeruntur , nec ut par
 est dignoscuntur. Hoc patet ex miris illis conceptibus &
 imaginationibus , quæ ab ægris finguntur , quæ tamen nun-
 quam illis reverà acciderunt , nec accident , unde apparet,
 esse dementiâ plenos , rectis autem actionibus vacuos , in
 omnibus consiliis pueriliter ac stultè se gerentes , uti lo-
 quitur *Democritus apud Hippocr.*

§. 3.



5.

§. 3.

Subjectum hujus mali primarium & principaliter affectum est cerebrum, tam quoad meninges & partem corticosam, quam etiam medullarem, diverso licet tempore & effectu. Est hic sedes spirituum animalium, qui in loco suo turbati, tenues, puri ac lucidi, ordinateq; mobiles adque munia animæ perficienda habiles esse desinunt, quò facto delirium efficiunt.

§. 4.

Afficitur autem cerebrum vel *per se*, quando nempe immediatè malum cerebro inhæret, & hoc longe pejus est; vel per accidens & *συμπαθειαν*, quando alibi minera latet, ex quâ tale quid cerebro spiritibusq; inimicum exhalat; ut sunt diaphragma, hypochondria, uterus ac partes genitales, de quibus mox agemus pluribus.

§. 5.

Cor insimul in delirantibus laborare, non incredibile est; hanc in rem annotavit *Forestus lib. x. obs. 20.* exempla maniacorū, qui frigus intensissimum sine illius per sentitione sufferre potuerunt; quo probat cor necessariò hic consentire, aliàs impossibile fore tantum calorem per univ-
ersum corpus perfundi, ac contra frigus defendi posse. Porro cum cor sit sedes affectuum, ut iræ, temeritatis, audaciæ, &c. quæ maximè in maniacis visuntur, procul omni dubio cor simul laborare.

§. 6.

Causam omnium deliriorum ex hypothesi *Democriti in Epist. Hippocratis ad Damagetum* allegatâ statuimus BILEM, & quicquid illi est analogum. Verba *Democriti*, quibus *Hippocratem* alloquitur hæc sunt: *Animalia hæc, quæ vides, hujus gratiâ refeco, non quod odio habeam opera Dei,*

A 3.

fid.



6.

sed bilis naturam ac sedem querens. Nosti enim quod hæc furoris hominum causa est, ubi nimium redundarit.

§. 7.

Et huic assentit ipse Hippocrates, quando circa finem libri I. de morbis dicit; Cum bilis commota ad venas & ad sanguinem ingressa fuerit, sanguinem ex consuetâ compage & morone dimovet, & serosum facit & calefacit. Calefactus autem etiam reliquum totum corpus percalefacit, & desipit homo, & non sibi constat præ febris copiâ, & sanguinis ad ferocitatem transmutatione & motione non solitâ contingente.

§. 8.

Idem præstare etiam bilem in statu naturali certum est, calore nimirum perfundere totum corpus; illo tamen blando & proportionato, non excessivo, idq; facit ob sulphur suum ac partes oleosas balsamicas volatiles, quas in sanguine dispensat. Reliquos ejus usus jam non attingemus.

§. 9.

Distinguitur autem bilis (præterea quod sit utilis & inutilis) ab ipso Hippocrate in flavam & atram. Flava magis pollet particulis alcalino æeo-salinis cum copioso sero dilutis, & hæc respectu alterius magis benigna audit; hinc deliria ex illa provenientia sunt mitiora & per consequens tutiora. Atra verò bilis, quando minori sero diluentis quantitate salia acria, acerba, austera, pontica sulphur abundantius biliosum explicant & corrumpunt, graviora producit deliria, eoq; magis, quo magis hæcce aduritur.

§. 10.

Ex quibus patet, peccare bilem duplici modo, vel alcalinam, nimisq; volatilem, vel cum acido remixtam & nimis

1148.
nimis fixam. Quæ cum inter se sint contraria, contrarios etiam edunt effectus. Exempli loco adducemus maniam & melancholiam; in hac utpote ubi in culpa est bilis cum acido ac austero mixta, spiritus sunt depressi & fixati, ægri sunt cogitabundi, timentes & hominum consortia fugientes. In illâ verò, ubi atra bilis est adusta, spiritus quasi sunt igniti & accensi, ægri rident, facillè irascuntur, temerarii sunt ac insidiosus, & se suosq; familiares facillè lædunt. Exaltantur enim & sublimantur hic æqualiter particula oleosa, depressis temperantibus serosis.

§. II.

Quæcunq; itaq; bilem possunt irritare, corrumpere vel augere, deliria possunt producere. Huc pertinent etiam reliqui humores corrupti, ut sanguis, pituita, serum ac semen, tam masculinum quam foemininum, qui in motu suo impediti, extravasati ac stagnantes ac redinem bili non absimilem concipiunt. Hinc in phrenitide sanguis acrior redditus vasa sua in dura & pia matre (quibus etiam prohibita tertia membrana à Bidloo observata & media vocata addi potest) ut & parte corticosa cerebri corrodit ac extravasatus inflammationem inducit. Non abnegat hoc Petrus Salius Divers. qui de affect. partic. cap. 6. &c. dicit; *Delirium oriri potest ex sanguine tenuiore & calidiore, qui naturam bilis attigit.* Talis evadere solet in scorbuto, imprimis calido, cujus sub hoc titulo *Timeus à Gùldenkleer* mentionem facit, vocatq; delirium exinde productum scorbuticum. Idem & nobis nuper in Patriâ oblatum est, ubi ab esu induratarum & crudarum halecum octavo die post oriebatur delirium, scorbuticâ suâ naturâ eò magis eminens, dum insimul floridus quasi ex gingivis proflueret sanguis.

§. 12.

§.

De pituita & semine deliria producentibus etiam certi sumus, & primò quod pituitam attinet, habemus præeuntem Hippocratem, qui in scripto de insaniâ nobis hæc reliquit: *Fit corruptio cerebri à pituitâ & bile. Qui à pituitâ insaniunt, quieti sunt, & non vociferantur neq; tumultuantur. &c.* De semine testatur furor uterinus, quando nimirum illud semen peccat quantitate, sicque continuò stimulat vasa spermatica, unde inordinatus & nimius spirituum affluxus, qui deinde ita turbati & inquinati cumque cerebro communicati sanam mentem disturbant ac delirium efficiunt. Eadem ratio est melancholiæ hypochondriacæ, quæ dum corripit talia subjecta quæ feminis abundantiam pollent, amorem insanum producit.

§. 13.

Communissimè enim amore hoc laborantes simul sunt hypochondriaci; affectus quippe hypochondriacus focus ac lerna est plurimorum malorum. Quamprimum enim hîc à *♀* eis austeris ac ponticis particulis fit obstructio, universæ massæ sanguinæ depurationi injicitur impedimentum, hinc sanguis manet cænosus, spiritus non generantur, generati fiunt torpidi, imo interdum ita fixati, ut ægri se ipsos interimere cogantur. Variat tamen hoc pro hominum ægotantium varietate.

§. 14.

Sanguinis etiam profusionem & extravasationem hincque spirituum confusionem efficere ac promovere possunt injuriæ externæ, uti est casus ab alto. Ubi cum subitanea fit spirituum confusio atque pororum dislocatio, delirium oritur. Exemplum tale ante tres ferè annos hîc Jenæ observare licuit, ubi adolescens à prægrandi

9.

grandi saxi frusto ex alto devoluto ita feriebatur in occip-
tio, ut in momento instar mortui decideret, & paulò
post delirans à suis deportaretur, qui tamen ab Exc.
WEDELIO, Domino Præceptore ac hospite meo nun-
quam satis venerandò, felicissimè sanitati restitutus
est.

§. 15.

Corrumpere porrò humores ac spiritus in corpore
bilemque irritare possunt vapores peregrini nocivi. Hinc
delirium visitur ab assumtis venenis vaporosis, it. in mor-
bo Hungarico, peste &c. quorsum etiam spectat deliri-
um spontaneum, ebrietas. Quà occasione etiam hinc se
se offert vinum illud fulmine tactum & congelatum, cu-
jus mentionem facit *Seneca in quest. natural.* quod bi-
bentes insanos efficiat. Quod si quid facit, facit ob ¶
vaporosam & peregrinum vino huic contactu fulminis
communicatum.

§. 16.

Pertinent hinc quoque philtrea, quæ bibentes sanos non
relinquunt, nisi per accidens. Hinc poëta

Philtrea nocent animis, vimq; furoris habent.

Item Rabies canina & tarantismus, quid sunt aliud, quam
inductæ Massæ sanguineæ peregrinæ fermentationes? quæ
dum fiunt per sal animalis summè volatile, inprimis ta-
rantulæ morsus, necessariò alteratur & exaltatur in san-
guine bilis, quæ pro variâ dispositione varia symptoma-
ta producit.

§. 17.

Perlustratis brevibus hisce, opus erit, ut ad DIFFE-
RENTIAS deliriorum nos convertamus. Distinguitur au-

B tem



10.

tem ordinariè delirium, quod sit vel leve vel grave. Huc spectare aliquo modo videtur *Hippocrates*, tres quasi gradus admittens, quando ad *Democritum* dicit: *Non absurdum te esse putas, dum vides hominis mortem, aut morbum, aut mentis emotionem, aut insaniam, aut atram bilem &c.* sicq; per gradus ascendit, dum per insaniam aliquid magis, quam mentis emotionem, & per atram bilem plus, quam insaniam intelligere videtur.

§. 18.

Leve delirium, quod laudatus *Hippocrates* exprimit *3. epid. agrot. 1. per τὸ λῆξ*, *at. 1. Epid. agrot. 14.* vocat *σμίκερα παρέκθεσι*, parum deliravit, *vi. aphorismor. 53.* appellat delirium cum risu obortum. Hic acri vix delirare videntur, adulantur, objectaque blandè tractant ac demulcent. Germani vocant *das Haselieren*. Aliàs mechanicè leve delirium potest explicari per iram, sæpè tamen numero satis deliram, unde etiam appellatur furor brevis. Eodem cum deliriis reliquis gaudet origine, bile nimirum, hinc sumta causa pro effectu per bilem designatur, uti habet illud *Plauti in Amphit.* Fames & mora bilem in nares conciunt. Item illud, etiam fornicis est suavis. Referri quoque huc possunt suo modo somnia, quæ nihil aliud sunt, quam deliria dormientium, uti è contra deliria sunt somnia vigilantium.

§. 19.

Grave delirium verò à jam dicto levi distinctum est, non solum causâ, (quam quidem unicam statuimus bilem, modificatam licet variè) sed etiam effectu; illud enim à flavâ, hoc ab atra bile suboritur, illud timidos, hoc verò audaces ac temerarios efficit. Omnis autem variorum horum effectuum ratio consistit, ut antea jam dictum à nobis,

bis,

II.

bis in varia subjectorum dispositione , estque modus agendi deliriorum ut Itali dicunt , *quale ti trovo, tale ti piglio* , non aliter ac vinum solet , cujus effectus non est uniusmodi , sed variat pro hominum ac ingeniorum temperatura; non enim semper hilares latosq; reddit, sed sapissimè fit, ut illi, qui liberalius mero indulserunt fiant vel somnolenti vel contentiosi, imò quam sæpè queruli & melancholici , ex nulla aliâ ratione quam ex humorum, morum ac ingeniorum discrepantiâ.

§. 20.

Interdum etiam deliria apparent binis faciebus, unâ miti, altera feroci; quod fit, quando vel mania abit in melancholiam, vel vice versa melancholia in maniam. Talis transitus erat in Saule Israëlitarum Rege, de quo legimus in sacro codice, quod persæpe à malo spiritu fuerit vexatus ac delirans redditus, ita ut Regni sui successorem ac generum Davidem propria manu interimere non unâ vice conatus fuerit. Licet autem hoc delirium ad maniam posset referri, negari tamen hîc non potest τὸ θεῖον. De quibus fusius videri potest *Exc. WEDELIUS in exercitat. XIX. Decad. II.*

§. 21.

SIGNA deliriorum vel imminentium vel actu jam præsentium, sunt evidentia ac facilia, satis enim elucent ex morum, sermonum actionumque mutatione, ut si quis aliàs taciturnus, mitis, pudicus & quietus fuerit, fiat loquax, furiosus, impudicus & inquietus; In primis autem *Sennertus* eo tempore oculos considerare jubet, utpote qui cerebro vicini facilè ejus injuriam sentiunt.



§. 22.

Prognosis ex eo desumitur fundamento : Quo læsio cerebri est gravior & profundior, eò etiam gravius & periculosius est delirium. Hinc non æquè periculosum est illud quod à sanguine, quam quod à bile, nec illud tantoperè metuendum, quod per *συνπύρεσιν* fit, magisque est transiens, quam illud, quod oboritur cerebro primario affecto, quodque est continuum; quæ omnia jam aliunde nota esse possunt.

§. 23.

supereft itaque ut de CURATIONE delirii quædam adjungamus; quæ non unimoda esse potest, quoniam nec deliria sunt unius generis. Hoc saltem dicimus in genere, semper ad causam efficientem esse respiciendum, quæ ex præmissis est bilis, vel materia acris & quasi talis. Hinc ex TRIPLICI FONTE quid eligi posset videbimus.

§. 24.

Ex CHIRURGICO nempe obvenit illud heroicum licet, Divinum tamen sæpè remedium, VENÆ SECTIO. Quæ in deliriis ubi plethora adest, ac sanguis spiritusque peccant in motu, potest adhiberi, ita ut spiritibus depresso minus, exaltatis verò magis fiat missio. idque si unâ vice non sufficiet repeti potest. Hinc observatum sæpè naturam ipsam hoc indicasse remedium, dum onerosum vel per hæmorrhagias, varices, hæmorrhoides & Ves expellere studuit; unde etiam teste

Hipp-

13.

Hippocrate 6. Aphor. 21 infania solvitur si insanientibus (& melancholicis) varices superveniant aut hæmorrhoides. Profunt etiam eo fine cucurbitulæ sacrificatæ, ipsique bregmati impositæ, vesicatoria, hirudines, pone aures vel hæmorrhoidibus venis applicandæ. Item apud Italos & aliàs decantata trepanatio.

§. 25.

Ex FONTE PHARMACEVTICO medelam petentibus, etiam probè observandum est an & quomodo bilis peccet. Quibus cognitis diverso respectu proderunt hanc attemperantia, obtundentia, evacuantia, in motum citantia, diluentia. Porro videndum an cerebrum per se, an per consensum patiatur; si per se, magis danda cephalica, nervina, cinnabarina spiritus serenantia, discutientia, figentia. Si per consensum, ut cum hypochondriis, diaphragmate, partibus genitalibus, hic prospiciendum erit magis aperientibus antihypochondriacis, hepaticis, uterinis, antaphrodisiacis, quo etiam referri potest castratio ipsa, in nostris tamen regionibus minus usitata.

§. 26.

Somnus, utpote genuinum solatium delirantium ut inducatur, quovis modo studendum, quo loco interire possunt opiata, humectantia, pediluvia, ac frontalia epithemata. Meminisse etiam hic non incongruum erit curæ Helmontianæ rabidorum, quando ægri aquæ submerguntur, & sic idearum antea conceptarū obliviscuntur. Materia vaporosa, si peccet in ventriculo, & primis viis,

B 3

ut



ut in morbo Hungarico, venenis assumtis, ebrietate &c. vomitoria præscribenda. Si Febris adfuerit bezoardica cum opiatis exusu sunt. Quæ omnia ut suas habent indicationes, ita prudenti egent judicatore, à quo etiam ex materiâ medicâ speciatim colligi poterunt. Quoniam enim in superioribus solum de delirio in genere egimus, etiam curationem generalem solum apponendam digitoque velut monstrandam censuimus.

Nobil. Dn. Doctorando


S. P. D.

GEORG. WOLFG. WEDELIUS.

Quod Lyricorum princeps scribit: aut virtus nomen inane est, aut decus & pretium rectè petit experiens Vir, id optimo jure ad Tuum propositum in capessendis honoribus jam applicare posse videor. Vixisti nobiscum iis moribus, qui gratiam singulorum sibi conciliant, eo studio, quod in optimis probatur. Paterna cordi habuisti



15.
sti monita, secutus Doctores artis ge-
nuinos, felici ingenio facile hausisti,
quæ graviori minus superantur. Mes-
sis Tua jam in flore est, in uberes ces-
sura fructus, & Patriæ honorificos,
& pluribus salutare. Perge sic in-
clarefcere in defesso animo, & in me-
dicam quoque, quam strenuè colui-
sti, artem fœnore amplo refundere,
quæ avido hausisti pectore. Deus
conatibus & honoribus istis clemen-
ter annuat, Teque servet! Dab. è
Museo in Athenæo Salano, M. DC.
LXXXVI. D. XXVII. Jul.

 Aurea virtutis digno Tibi
parta labore
Immarscescibili floreat usq;
coma!

id quod animitus vovet

PRÆSES.

Mu-

Pensa brevesq; colos Parcarum mitibus herbis
 Exorare, potest esse satis Medico:
 Noster at arcanos pandendo ritè recessus
 Humanae mentis, pandit & ipse suos.

*Ita Nobilissimo ac Clarissimo Domino Doctorando
 benevoli animi affectum probaturi accinunt
 ejusdem*

Commensales.

Musis & Phoebus placuit virtutis amore
 Plurima quod ferres incommoda fronte
 serena:

Hinc quoque Te ducunt ad summum culmen ho-
 noris,

Eventuque Tuos ausus meliore beabunt.

*Amicâ manu Nobilissimo Dn. Doctorando
 apponere voluit, debuit*

Conrad. Bernhard. Eggers,
 Hannoveranus.

Consulat hunc fontem cuicumq; est sinciput agrum,
 Ejus enim venæ tollent medicamine sano
 Insanos motus. Accedat grandius augmen,
 Atq; riget placidis undis arentia rura.

*Clarissimo Dn. CUMMIO, Medicina Doctorando
 dignissimo, Civi & Amico optimo prosperrima
 quaq; apprecatus f.*

Phil. Ludov. Böhmer,
 Hannoveranus.



Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.











1535 66

ULB Halle 3
005 308 526



W 17



40 1139

DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS

De

DELIRIO IN GENERE,

Quam

Consensu & Auctoritate

Inclytæ Facultatis Medicæ Salanæ,

SUB PRÆSIDIO

DN. RUDOLFI VVILHELMI KRAUSII,

Phil. & Med. Doct. Chimix & Praxeos Prof. Publ. suæque Fa-
cultatis Senioris gravissimi, Colleg. nat. Curios.

Assessoris spectatissimi,

Domini Patroni, Præceptoris ac Promotoris

sui perpetuo cultu venerandi,

PRO LICENTIA

Summos in arte Medicâ honores, insignia atque Privilegia Docto-
ralia MORE MAJORUM legitimè adipiscendi,

publicæ disquisitioni subiciet

JOHANNES CHILIANUS CUMMIUS,

Hannoveranus,

IN AUDITORIO MAJORI,

Ad diem Julii An. MDC LXX XVI.

Horis ante & pomeridianis,

JENÆ, LITERIS KREBSIANIS.

